Redacţiunea, Administraţiunea şi Tipografia:
BRAŞOVŬ, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ.
Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Braşovŭ, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg; în Budapesta: A. V. Goldberger, Eckstein Bernat; în Frankfurt: G. L. Daube; în Hamburg: A. Steiner.
Preţulŭ inserţiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. şi 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă şi învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEĬ.

ANULŬ LVI.

„Gazeta“ ese în fiă-care ḑi.
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe şése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România şi străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe şése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumeră la tóte oficiele poştale din întru şi din afară şi la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Braşovŭ:
a administraţiune, piaţa mare, Târgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe şése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ şi inserţiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 183. Braşovŭ, Vinerĭ, 20 Augustŭ (1 Septemvre) 1893.

Procesulŭ pentru „Replică“.

Cluşiu, 18 (30) Augustŭ.

(Raportŭ specialŭ alŭ „Gaz. Trans.“)

Cluşiulŭ! De unŭ şirŭ de anĭ încóce pronunţarea acestui nume nu póte sĕ deştepte în inima Românilorŭ, decâtŭ întemeiata convingere, că aicĭ se făurescŭ de organele justiţiei unguresci planurile infernale şi cutezate, cum prin procese şi osênde nedrepte leaderii kulturegyletiştĭ de aicĭ sĕ înspăimênte, sĕ teroriseze şi sĕ sdrobéscă pe toţĭ acei fii din poporulŭ nostru, bĕtrânĭ şi tinerĭ, carĭ au curagiulŭ de a-şĭ ridica vocea întru apĕrarea drepturilorŭ nóstre încălcate. Mai ales contra pressei române şi a publicaţiilorŭ române politice, guvernulŭ unguresc cu tóte organele sale a pornitŭ o strajnică gónă de câţĭ-va anĭ, bine sciindŭ elŭ, că criticele amare şi drepte, ce le face pressa nóstră naţională, demască cu multŭ efectŭ politica perfidă maghiară şi arată lumei în tótă golătatea ei primejdia ce ameninţă chiar esistenţa statului din partea purtătorilorŭ „ideii de statŭ unitarŭ maghiarŭ“.

Şi se putea óre, ca din incidentulŭ pertractării finale în procesulŭ pentru „*Replica*“ tinerimei universitare din Austro-Ungaria, organele justiţiei maghiare sĕ se ridice mai pe susŭ de patimă şi ură de rassă, sĕ se lapede de vechiulŭ lorŭ obiceiu? Nu! Acésta amŭ constatat'o din nou aḑĭ, când, cu multă mâhnire trebue s'o spunŭ, s'a datŭ pe faţă în modulŭ celŭ mai grosolanŭ, că atuncĭ, când e vorba de-a se judeca asupra culpabilităţii séu mai bine ḑisŭ a neculpabilităţii unui Românŭ, în afacerĭ politice, aceste organe nu mĕsură cu cumpĕna dreptăţii şi a legalităţii, ci cu cea a patimei şi urei de rassă.

Înainte de-a începe espunerea fidelă a celorŭ petrecute aḑĭ până la órele 5 d. a. în faimósa sală de pertractare din „palatulŭ Bánffy“, am aflatŭ de bine a accentua aceste.

Pe la órele 7 şi $^1/_4$ numĕrosŭ publicŭ, mai alesŭ Românĭ din locŭ, din apropiere şi depărtare, se afla înaintea intrărei salei de pertractare. Se svonia încă de ierĭ, că bilete de intrare nu se vorŭ da. Ca motivŭ se aducea afurisita coleră. Şi într'adevĕrŭ, că afară de 8 bilete pentru ḑiariştĭ, nu s'au împărţitŭ, decâtŭ fórte puţine bilete, dér şi aceste ea mai numai privilegiaţilorŭ kulturegyletiştĭ, şi numai cu multă greutate abia *şése Românĭ* au fostŭ puşĭ în posiţiunea de-a intra la pertractare. Printre aceştia şi o damă, amabila soţiă a d lui Drd. Aurelŭ C. *Popoviciu*.

La órele 8 şi $^1/_4$, cei ce aveamŭ voiă, amŭ intratŭ. D lŭ A. C. *Popoviciu*, acusatŭ, a fostŭ adusŭ cu escortă de haiducĭ. Presentŭ era şi alŭ doilea acusatŭ, d-lŭ Nicolau *Romanŭ*, fostŭ comptabilŭ la „Institutulŭ tipograficŭ“, aḑĭ domiciliatŭ în Bistriţa. Alŭ treilea acusatŭ, d lŭ Eugenŭ *Brote*, era absentŭ, căcĭ petrecêndŭ d-sa în strĕinătate, nu 'i s'a putută înmâna citaţiunea pentru ḑiua pertractărei. Ca apĕrătorĭ ai acusaţilorŭ s'au insinuatŭ şi erau de faţă d-nii Dr. St. *Petroviciu*, I. Russu *Şirianulŭ*, (D lŭ Dr. G. *Triponŭ* nu s'a pututŭ presenta) apoi distinşii şi generoşii advocaţĭ şi conducĕtorĭ slovacĭ Paul *Mudrŏn* şi Miloş *Stefanovicĭ*. D. *Mudrŏn* e unŭ bărbatŭ mai înaintatŭ în etate, statură mijlociă, barbă scurtă tunsă, pĕrulŭ argintiu, faţă simpatică, privirĭ pĕtrunḑĕtóre. D-lŭ Miloş *Stefanovicĭ*, bărbatŭ cu figură impunĕtóre, blondŭ, faţă fórte simpatică, în privirĭ cu espresiunea unei deosebite inteligenţe şi energiă.

Ḑiarele române representate: „*Gazeta Transilvaniei*“ prin d-lŭ Traianŭ H. *Popŭ*, „*Tribuna*“ prin d-nii universitarĭ *Varticŭ* şi *Bohăţielŭ*. Representate erau şi cele trei foi locale maghiare.

Tribunalulŭ e compusŭ astfelŭ: *Szász* Bela, preşedinte; *Csiszér* Károly şi *Reinhold* Olivér judḑi votanţĭ. Notarĭ: *Balázs* Elemér şi *Jekély* Aladár. Acusatorŭ: Dr. *Jeszenszky* Sándor, procurorŭ. Tălmaciu: *Lehman*.

După ce tribunalulŭ, acusaţii, apĕrătorii şi acusatorulŭ îşĭ ocupă locurile, preşedintele predă în scurte cuvinte obiectulŭ pertractării: procesŭ pentru agitaţiune de naţionalitate. Se dă apoi cetire listei numelorŭ celorŭ 36 juraţĭ (dintre carĭ suntŭ a se sorţi 12 şi doi suplenţĭ, a acusaţilorŭ, apĕrătorilorŭ şi acusatorului publicŭ.

Procurorulŭ: luândŭ spre sciinţă, că acusatulŭ Eugenŭ *Brote* este absentŭ, petrecêndŭ în strĕinătate, propune ca cu tóte acestea tribunalulŭ sĕ decidă ţinerea neîmpiedecată a pertractării finale.

Preşedintele: enunţă, că pertractarea, cu tótă absenţa acusatului Brote, se póte ţiné.

Acusaţii suntŭ provocaţĭ a-şĭ numi apĕrătorii. Acusatulŭ A. C. *Popovicĭ* declară, în limba română, ca apĕrătorĭ ai sĕi pe d nii Miloş *Stefanovicĭ* şi St. *Petroviciu*, ér acusatulŭ N. *Romanŭ* pe d-nii Paul *Mudrŏn* şi I. Russu *Şirianulŭ*. In urma acésta se desfăşură o scenă, ce produce sensaţiune şi iritaţiune.

Preşedintele susţine, că acusaţii *n'au dreptu* de a-şĭ numi, decâtŭ *numai unŭ apĕrătorŭ*, provócă dér pe acusaţĭ sĕ procédă astfelŭ.

Miloş Stefanovicĭ: D-le preşedinte: Onoratŭ tribunalŭ, ca judecătoriă de pressă! 'Mĭ iau permisiunea de-a ḑice câteva cuvinte în afacerea acésta fórte esenţială pentru decursulŭ şi resultatulŭ pertractării de aḑĭ. Procedura, la care îndrumă d lŭ preşedinte pe clienţii mei, departe de a-o aproba, nu potŭ decâtŭ s'o reprobŭ cu tótă puterea cuvêntului. Nu este acesta primulŭ casŭ în Ungaria, că unŭ acusatŭ îşĭ ia doi apĕrătorĭ. (Preşedintele întrerupe pe vorbitorŭ) Praxa acésta este nu numai dréptă, ci şi legală. Vĕ veţĭ aduce aminte, că în procesulŭ d-lui *Hurban Vajansky*, pertractatŭ anulŭ trecutŭ în Pojunŭ, au figuratŭ doi apĕrătorĭ: eu şi amiculŭ meu Mudrŏn, şi nimenĭ n'a făcutŭ nicĭ o escepţiune contra acésta. Ei bine, întrebŭ, că în Cluşiu se pune în practică altă procedură justiţiară? Şi mai întrebŭ, că pe ce s'ar puté basa ficţiunea, că ceea ce are valóre şi e neesceptionatŭ în Pojunŭ, sĕ fiă esceptionatŭ şi sĕ n'aibă valóre în Cluşiu? Asta cu atâtŭ mai vîrtosŭ, că este vorba aicĭ de o cestiune fórte importantă, de procesulŭ pentru „Replică“, agitatŭ deja de aprópe unŭ anŭ de ḑile în pressă şi prin instrucţiunĭ. Afară de acésta, nu este lege, care ar puté denega unui acusatŭ dreptulŭ de a-şĭ numi doi, trei séu şi mai mulţĭ apĕrătorĭ. Rogŭ dér pe d lŭ preşedinte sĕ nu ne facă greutăţĭ în privinţa unui lucru atâtŭ de justŭ şi lămuritŭ.

Paul Mudrŏn: declară din parte-i, că se alătură cu tótă hotărîrea la cele espuse de d-lŭ Stefanovicĭ.

Acusatulŭ **A. C. Popoviciu:** D-le preşedinte, Onoratŭ tribunalŭ! Faţă cu cele desfăşurate de d-lŭ apĕrătorŭ Miloş Stefanovicĭ, nu potŭ decâtŭ sĕ declarŭ şi eu din parte-mĭ, că insistŭ pe lângă dreptulŭ de-a avé doi apĕrătorĭ. In tótă lumea cultă, în tóte statele civilisate, acéstă praxă justă şi întemeiată se respectă cu sfinţeniă. De esemplu vĕ aducŭ Francia, România etc. unde o persónă acusată are voiă de a-şĭ numi orĭ şi câţĭ apĕrătorĭ, ba la procese de natura celui de aḑĭ se insinuă cei mai distinşĭ bărbaţĭ ca apĕrătorĭ, chiar în virtutea datoriei morale.

Preşedintele, cu tóte acestea espunerĭ întemeiate, declară, că acusaţii nu-şĭ potŭ numi decâtŭ numai câte-unŭ apĕrătorŭ. Provócă decĭ pe acusaţĭ sĕ-şĭ alégă *câte-unŭ* apĕrătorŭ.

Acusatulŭ *Popoviciu* numesce pe Dr. *Petroviciu*, ér *Romanŭ* pe *Mudrŏn*.

Miloş Stefanoviciu: On. tribunalŭ! Nu potŭ decâtŭ ca fără de nicĭ o reservă sĕ dau espresiune adâncei mele indignaţiunĭ pentru acéstă procedere nedréptă şi revoltătóre. Eu sunt advocatŭ cu diplomă, inscrisŭ în camera advocaţială, şi am venitŭ aicĭ, ca sĕ apĕrŭ o causă mare şi dréptă; cum mi-s'ar puté aşa-déră denega acestŭ dreptŭ, vătĕmându-se tot-odată şi calitatea ocupaţiunei mele în vieţa publică a statului? Protestezŭ din totŭ sufletulŭ în contra acestei arbitrare procederĭ şi nu hesitezŭ a declara, că voiu pleca cu impresiunea adâncă, că aicĭ nu e normativă dreptatea, ci arbitriulŭ.

Cuvintele acestea au produsŭ unŭ ecou puternicŭ în asistenţii românĭ, mai alesŭ atuncĭ, când d-lŭ Stefanovicĭ, a părăsitŭ loculŭ de apĕrătorŭ.

Protestarea energică a distinsului advocatŭ slovacŭ însĕ nu s'a sfîrşitŭ cu atâtŭ. Furiosului procurorŭ Jeszenszky i a săritŭ scânteia în nasŭ şi aţîţatŭ ca pârjolulŭ s'a sculatŭ dela locu-i şi cu multă ură şi patimă a cerutŭ dela preşedinte „*sĕ cheme la ordine pe d-lŭ Stefanovicĭ*“, eventualŭ „*sĕ pună pe haiducĭ* a lŭ **scóte din sala de per-**

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS.“

Consciu de vina sa.

— Novelă criminală de *Paul Blumenreich*. —

(8) (Urmare).

IV.

Strugurii se coceau, o aromă dulce umplea valea şi cóstele. Era o tómnă minunată, după cum e fórte adeseorĭ în Germania sudică.

Sórele e acum constantŭ. Elŭ nu mai ascunde furtunĭ şi schimbarea repede a temperaturei. Căldura nu mai e înăbuşitóre, pómele cópte te invită dintre frunḑele îngălbinite — ah, ce frumósă e lumea!

Şi Leopoldŭ Dahlmann, care trecea printre viţa de viă, luminată de sóre, simţi ca şi când ar esista numai ómenĭ fericiţĭ.

Orĭ-unde se oprea trenulŭ — şi acésta se întêmpla totŭ la ḑece minute — se îmbulzeau turiştĭ şi călĕtorĭ de ferii. In totŭ loculŭ sta trenulŭ mai multŭ, ca cum era prescrisŭ şi elŭ, căruia îi era atâtŭ de grabă ca sĕ plece, simţia la fiă-care oprire o uşurare.

Sêrmanulŭ Dahlmann nu se puté bucura de tómna frumósă. Elŭ călĕtoria directŭ prin valea Rems, unde i se oferea mustŭ şi vinŭ nou. Dér elŭ nu avea poftă.

In inima sa era înfiptŭ unŭ cuţitŭ cu două tăişurĭ: elŭ n'a pututŭ sĕ scape pe Bolten dela ursita fatală — bietulŭ omŭ fu osânditŭ la închisóre, luându-se în consideraţiune motive atenuante! Şi sêrmana copilă, care nu presimţia nimicŭ — ce misiune înfricoşată avea elŭ asupră-şĭ!

Da, elŭ era atâtŭ de tristŭ acum, elŭ, care până acum a fostŭ atâtŭ de fericitŭ şi mulţămitŭ în activitatea sa modestă, în loculŭ de onóre, deşi era desmoştenitŭ, căcĭ la ce servia decepţiunea? Tinĕra şi încântătórea fiinţă îi se furişase în inimă. Totŭ ce era frumosŭ, veselŭ în lume, era Ella Bolten.

Şi acum sĕ-i facă împărtăşirea înfricoşată! Ah, la acésta nu cuteza sĕ se gândéscă.

Când preşedintele juraţilorŭ, însuşĭ adâncŭ mişcatŭ, anunţă, că acusatulŭ a fostŭ vinovatŭ de înduplecarea la sperjuriu şi când după aceea bunulŭ preşedinte alŭ tribunalului ceti sentinţa, acésta fu o puternică sguduitură pentru bietulŭ, care sta pe banca acusatilorŭ. Se vedea cum tremura, cum se clatina, cum în fine se ridică şi părăsi sala printre doi servitorĭ ai tribunalului, cu paşĭ firmĭ.

Bolten refusase sfatulŭ apĕrătorului sĕu, de-a insinua nulitate în contra sentinţei séu de a cere graţiă dela regele. Elŭ cerŭ, ca sĕ-şĭ încépă imediatŭ pedépsa.

Şi acum Dr. Dahlmann era pe drumŭ, de a-i spune ei: „Tatălŭ D-tale mĕ trimite la D-ta — tatălŭ D tale, care stă în temniţă.“ Era ceva îngrozitorŭ, era aprópe peste puterile sale!

Dér una era şi mai înfricoşată şi mai sfâşiitóre de inimă: puté elŭ, ca advocatŭ se peţéscă mâna fiicei unui condamnatŭ pentru înduplecare la sperjuriu?

Unŭ comerciantŭ, unŭ artistŭ, unŭ lucrătorŭ o puté face acésta, nu însĕ elŭ, Dahlmann, în posiţiunea sa. Sĕ renunţe la cariera sa, de bună voiă se părăséscă loculŭ câştigatŭ cu atâta trudă şi nĕcasurĭ.... Şi apoi?

Firesce, că Ella era bogată, era unica fiică a unui omŭ, care poseda aprópe unŭ milionŭ. Nimenea nu o scia mai bine acésta, ca Leopoldŭ Dahlmann, care administra acésta avere. Atuncĭ însĕ ar fi trăitŭ numai din banii ei, dér nicĭ acésta nu mergea.

Pentru prima óră, de când murise unchiulŭ Soberski, murmură tînĕrulŭ în contra testamentului sĕu ciudatŭ. Incă nu era de 30 de anĭ, dér chiar decă i-ar fi rĕmasŭ o sumă mai mică, ce ar fi făcutŭ cu acésta?

Aşa orĭ aşa — trebuia sĕ-şĭ ia rĕmasŭ bunŭ dela dênsa, dér acésta ideiă îlŭ chinuia fórte multŭ. De când sta atâtŭ de aprópe de tatălŭ ei, se simţia şi elŭ alipitŭ de ea. Dér — *trebuia* sĕ sfârşéscă!

Aicĭ în valea acésta liniştită domnea o vieţă veselă, căcĭ în totŭ loculŭ erau ocupaţĭ cu culesulŭ viilorŭ. Şi Ella era veselă. Ea sărea pe treptele vilei. Şi Bello, causa nevinovată a nenorocirei tatălui ei, sărea veselŭ înaintea ei. Tatălŭ ei profeţise bine, ea se simţia bine, fórte bine aicĭ.

Firesce, că vĕḑêndŭ pe Dahlmann, deveni seriósă. Ce scire importantă dela tatălŭ ei avea sĕ priméscă, fiind-că d-lŭ doctorŭ venise până aicĭ? Şi totuşĭ se bucura. Cu ce intimitate şi fidelitate îlŭ privea în ochĭ.